O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
JAMOAT XAVFSIZLIGI UNIVERSITETI

IQTISODIYOTNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH

Darslik

TOSHKENT

KBK: 65.9
Sh-16

O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti Kengashining 2024-yil 3-avgust kunidagi 12-sonli yig‘ilishi qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

Shadmanov E.Sh., Abulqosimov H.P., Anarkulov A.D., Abulqosimov M.X. Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish. Darslik. –T.: O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti. – 2025.- 479 b.

Darslikda iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning zarurligi, mazmuni, maqsadi, vazifalari va usullari, uni amalga oshirish tamoyillari hamda asosiy yo‘nalishlari va mexanizmlari yoritilgan. Unda O‘zbekiston iqtisodiyotini davlat tomonidan tartibga solishga qaratilgan iqtisodiy siyosatining yo‘nalishlari va usullari tahlil qilingan. Darslik oliy o‘quv yurtlarining bakalavriat yo‘nalishi talabalari, magistrantlar, professor-o‘qituvchilar va barcha iqtisodiyotga qiziquvchilar uchun mo‘ljallangan.

Taqrizchilar:

Urmonov J.J.	iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Mo‘minov N.G‘.	iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Abdullayeva M.N.	iqtisodiyot fanlari doktori,dotsent

© Shadmanov E.Sh., Abulqosimov H.P., Anarkulov A.D., Abulqosimov M.X., 2025
© O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2025

MUNDARIJA

KIRISH 3
I BOB. BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA DAVLATNING IQTISODIY VAZIFALARI 6
1.1. Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning zarurligi va shakllari 6
1.2. Bozor iqtisodiyotini tartibga solish bo‘yicha davlat boshqaruv organlarining vazifalari va dastaklari 12
1.3. Davlatning iqtisodiy siyosatining tamoyillari va yo‘nalishlari .. 18
1.4. O‘zbekistonda davlatning iqtisodiy vazifalari 22
II BOB. IQTISODIYOTNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY ASOSLARI 28
2.1. Iqtisodiyotda davlatning o‘rni haqidagi merkantilizm, fiziokratizm, klassik siyosiy-iqtisod namoyondalarining konsepsiyalari.. 28
2.2. Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning keynscha nazariyasi 30
2.3.Iqtisodiyotni tartibga solishda monetar nazariya va siyosatning ahamiyati 36
2.4. Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning neoklassik modeli 42
III BOB. O‘ZBEKISTONDA IQTISODIY ISLOHOTLAR VA IQTISODIYOTNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH MEXANIZMINING SHAKLLANISHI 46
3.1. O‘zbekistonda iqtisodiyotni isloh qilish strategiyasining yaratilishi 46
3.2. Institutsional islohotlar va iqtisodiyotni tartibga solish tizimini shakllantirishning zarurligi va maqsadi 54
3.3. O‘zbekistondagi ma’muriy islohotlarning asosiy yo‘nalishlari .. 56
IV BOB. O‘ZBEKISTONDA DAVLAT MULKINI XUSUSIYLASHTIRISH VA BOSHQARISH – IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISH VOSITASI 62
4.1. O‘zbekistonda davlat mulkini xususiylashtirishning maqsadi va bosqichlari 62
4.2. Davlat mulkini xususiylashtirish va boshqarish samaradorligini oshirish yo‘llari 70

V BOB. IJTIMOIY-IQTISODIY RIVOJLANISHNI DASTURLASH, PROGNOZLASHTIRISH VA REJALASHTIRISH 79
5.1. Iqtisodiyotni prognozlashtirish, dasturlashning maqsadi va shakllari, usullari 79
5.2. Iqtisodiy rivojlanishni rejalashtirish va uning shakllari, usullari 82
5.3. O‘zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni prognozlashtirish va dasturlashning ustuvor yo‘nalishlari 85
5.4. Eng muhim tarmoq, sohalarni rivojlantirish dasturlarining maqsadi va yo‘nalishlari 90
VI BOB. IQTISODIYOTDA MONOPOLIYAGA QARSHI KURASHISH SIYOSATI VA RAQOBATNI RIVOJLANTIRISH... 95
6.1. Raqobatning mohiyati, vazifalari, shakl va usullari 95
6.2. Davlatning iqtisodiy monopoliyaga qarshi kurash siyosati chora-tadbirlari 100
6.3. O‘zbekiston Respublikasida iqtisodiyotda monopolistik faoliyatni tartibga solish maqsadlari va yo‘nalishlari 104
VII BOB. BOZOR IQTISODIYOTIDA NARXNING REGULYATORLIK VAZIFASI VA UNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLINISHI 117
7.1. Narxning mazmuni va uning iqtisodiyotning regulyatori sifatidagi vazifalari 117
7.2. Davlat narx siyosatining maqsadi va asosiy usullari 120
7.3. Davlatning inflatsiyaga qarshi siyosati iqtisodiyotni tartibga solish shakllaridan biri sifatida 126
VIII BOB. IQTISODIYOTNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING BUDJET-SOLIQ SIYOSATI VOSITALARI 136
8.1. Davlat budjeti – iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish vositasi 136
8.2. Soliqlar ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarni tartibga solish vositasi sifatida 142
8.3. Iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish usullari va vositalari tizimida soliq imtiyozlari 149
8.4. Iqtisodiyotni tartibga solishda moliya va soliq tizimini takomillashtirish 156

IX BOB. IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISHNING PUL-KREDIT SIYOSATI VOSITALARI 164
9.1. Pul va pul muomalasi, pulga bo‘lgan talab va pul taklifi 164
9.2. Kredit va bank tizimining vazifalari 167
9.3. Pul-kredit siyosati vositalarining iqtisodiyotni tartibga solishdagi roli 175
9.4. O‘zbekistonda pul-kredit tizimini takomillashtirish yo‘nalishlari 185
X BOB. JAMIYATNING IJTIMOIY SOHASI VA DAVLATNING IJTIMOIY SIYOSATI 196
10.1. Jamiyatning ijtimoiy sohasi, uning mazmuni va ijtimoiy rivojlanishdagi roli 196
10.2. Davlatning ijtimoiy siyosatining mohiyati, maqsadi va vazifalari 201
10.3. O‘zbekistonda ijtimoiy siyosatning maqsadi, yo‘nalishlari va ijtimoiy sohada davlat boshqaruvi 204
10.4. Davlatning bandlik siyosati va aholining ish bilan bandligini tartibga solish 207
10.5. Daromadlar siyosati va aholi turmush darajasining o‘sishi..... 219
10.6. Aholining ijtimoiy ehtiyojmand toifalarini ijtimoiy himoyalash..... 231
10.7. Ijtimoiy xizmatlar sohalarining rivojlanishi 237
Asosiy tushuncha va atamalar..... 248
Mustahkamlash uchun savol va topshiriqlar..... 248
XI BOB. BOZOR IQTISODIYOTIDA DAVLATNING MAKROIQTISODIY MUVOZANATNI TA’MINLASH VA INQIROZGA QARSHI SIYOSATI 250
11.1. Makroiqtisodiy muvozanat va uning namoyon bo‘lish shakllari 250
11.2. Iqtisodiy sikl va inqirozlarning kelib chiqish sabablari..... 253
11.3. Davlatning antisiklik barqarorlashtirish siyosati vositalari va ularning O‘zbekistondagi xususiyatlari 259
11.4. Global moliyaviy-iqtisodiy inqiroz va koronavirus pandemiyasining salbiy oqibatlarini bartaraf etish va O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirish istiqbollari 265
XII BOB. DAVLATNING TARKIBIY-INVESTITSION SIYOSATI 277

12.1. Milliy iqtisodiyotning tarkibiy tuzilishini takomillashtirishning zarurligi va uning O‘zbekistondagi xususiyatlari 277
12.2. Iqtisodiyotda tarkibiy o‘zgarishlarni amalga oshirishning maqsadi, vazifalari va yo‘nalishlari 282
12.3. Investitsiyalarning mohiyati, turlari, investitsion faoliyat va davlat siyosati 289
12.4.O‘zbekistonda iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari..... 292
12.5. Xorijiy investitsiyalarni jalb etishining davlat tomonidan rag‘batlantirilishi 300
XIII BOB. DAVLATNING SANOAT SIYOSATI VA SANOAT RIVOJLANISHINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH YO‘NALISHLARI 307
13.1. Davlatning sanoat siyosatining mazmuni, maqsadi va vazifalari 307
13.2. O‘zbekistonda davlatning sanoat siyosatining o‘ziga xos xususiyatlari..... 310
13.3. Sanoatni modernizatsiya qilish va rivojlantirish istiqbollari... 315
XIV BOB. AGRAR SOHANI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH VA QO‘LLAB – QUVVATLASH..... 323
14.1. Agrar sohani davlat tomonidan tartibga solish va qo‘llab – quvvatlashning mohiyati va zaruriyati..... 323
14.2. Davlatning agrar sohani tartibga solishdagi asosiy vazifalari va usullari 327
14.3. O‘zbekiston Respublikasining agrar siyosati va uni amalga oshirish yo‘llari..... 335
14.4. Qishloq xo‘jaligida tarkibiy o‘zgarishlar va rivojlanish tendensiyalari..... 340
14.5. Qishloq xo‘jaligini rivojlantirishni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish 345
XV BOB. DAVLATNING MINTAQAVIY SIYOSATI VA HUDUDLAR RIVOJLANISHINING ISTIQBOLLARI..... 355
15.1. Mintaqaviy iqtisodiyot va davlat mintaqaviy siyosatining mohiyati, prinsiplari, maqsadlari 355
15.2. Hududlar rivojlanishini davlat tomonidan tartibga solish usullari va vositalari 358

15.3. O‘zbekistonda mintaqaviy siyosatning o‘ziga xos xususiyatlari 363
15.4. Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish 371
XVI BOB. DAVLATNING TABIIY RESURSLARDAN FOYDALANISH JARAYONLARINI TARTIBGA SOLISHI VA EKOLOGIYA SOHASIDAGI SIYOSATI 383
16.1. O‘zbekistonda ekologik vaziyat va tabiatdan foydalanishni tartibga solishning zarurligi 383
16.2. Davlatning ekologik siyosati va tabiatdan foydalanish vazifalari 392
16.3. O‘zbekiston Respublikasida davlatning ekologik siyosatini takomillashtirish yo‘llari 401
XVII BOB. O‘ZBEKISTONDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLINISHI 409
17.1. Davlatning tashqi iqtisodiy siyosatining mohiyati va zaruriyati 409
17.2. Davlat tashqi iqtisodiy siyosatining asosiy yo‘nalishlari va tarkibiy qismlari 411
17.3. Tashqi iqtisodiy faoliyatni davlat tomonidan tartibga solishning bevosita va bilvosita usullari 418
17.4. O‘zbekistonda tashqi iqtisodiy faoliyatni erkinlashtirish va takomillashtirish yo‘nalishlari 428
XULOSA 437
IZOHLI LUG‘AT (GLOSSARIY) 443
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI 469

SHADMANOV E.SH., ABULQOSIMOV H.P.
ANARKULOV A.D., ABULQOSIMOV M.X.

IQTISODIYOTNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH

Darslik

Muharrir: Bozorov A.A.
Texnik muharrir: Ravshanov U.M.
Korrektor: Odilova F.K.

Bosishga ruxsat etildi: 24.01.2025 y. Buyurtma: № 8. Format 60x90/16.
Times New Roman garniturasi bilan raqamli bosma usulida bosildi.
Hajmi 29,5 sh.-b.t., 12,96 n.-h.t. Adadi 20 nusxa.
O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti bosmaxonasi